

بسم الله الرحمن الرحيم

پیرامون

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

بهراداسدی

بهنام صحرانورد

سرشناسه	: اسدی، بهراد، ۱۳۵۲ -
عنوان و نام پدیدآور	: پیرامون قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران / بهراد اسدی، بهنام صحرانورد.
مشخصات نشر	: اردبیل: آریتان، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	: ۲۹۸ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۶۲۹۰-۰۸-۹ : ۵۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
یادداشت	: کتابنامه .
موضوع	: حقوق اساسی -- ایران
موضوع	: حقوق تطبیقی
سلسه افزوده	: صحرانورد، بهنام، ۱۳۵۱ -
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۱ ۹۰۳ ص/۲۰۶۴/۵۱۳۶۸KMH
رده بندی دیویی	: ۳۴۲/۵۵۰.۲۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۸۷-۵۹۹

واحد مشکین شهر

عنوان : پیرامون قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

مولفان : بهراد اسدی - بهنام صحرانورد

ویراستار: نعیم نوروزی

ناشر : دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشکین شهر

انتشارات : آریتان

قطع : وزیری

تعداد صفحات : ۲۹۸

تیراژ : ۲۰۰۰

نوبت چاپ : اول ۱۳۹۱

قیمت : ۵۰۰۰۰ ریال

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۶۲۹۰-۰۸-۹

ISBN:978-600-6290-08-9

فهرست مطالب

مقدمه	۱
-------	---

فصل اول: مفهوم قانون اساسی و تاریخچه آن در ایران

انواع قانون اساسی از لحاظ محتوا	۷
انواع قانون اساسی از لحاظ شکل	۱۰
وجوه تمایز قوانین اساسی بادیگر قوانین	۱۲
دلایل و چگونگی پیدایش قانون اساسی	۱۲
تاریخچه قانون اساسی در ایران	۱۳
تغییرات قانون اساسی مشروطه	۱۵
رفراندوم در قانون اساسی مشروطه	۱۶
قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران	۱۷

فصل دوم: مبانی فقهی - نظری قانون اساسی جمهوری اسلامی در ایران

الف) مبانی فقهی قانون اساسی	۲۱
۱- اسلامی بودن نظام و اعتقاد اسلامی مردم	۲۱
۲- خدا محوری و ضرورت تشکیل حکومت در اسلام	۲۲
۳- وحی و نقش بنیادی آن در بیان قوانین	۲۳
۴- معاد و نقش آن در تکامل انسان	۲۴
۵- عدل در خلقت و تشریع	۲۴
۶- امامت و رهبری	۲۵
۷- کرامت و ارزش والای انسان	۲۶
ب) توجه به قرآن و سنت در قانون اساسی	۲۶
۱- قرآن	۲۶
۲- سنت	۳۰

ج) مبانی نظری قانون اساسی.....	۳۱
۱- جمهوریت نظام.....	۳۱
جمهوریت و حکومت ولایتی؛ تضاد یا سازگاری.....	۳۴
۲- اسلامیت نظام.....	۳۸
۳- تفکیک قوا.....	۳۸

فصل سوم: اصول کلی قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

۱ و ۲- شکل حکومت و پایه های اعتقادی آن.....	۴۱
۳- وظایف دولت جمهوری اسلامی ایران.....	۴۳
۴- موازین اسلامی؛ اساس همه قوانین.....	۴۶
۵- ولایت فقیه در راس همه امور.....	۴۶
۶- اتکا به آرای مردمی.....	۴۶
۷- شورا؛ نهادی اجتناب ناپذیر.....	۴۷
۸- نظارت عمومی.....	۴۸
۹- تفکیک ناپذیری آزادی، استقلال، وحدت و تمامیت ارضی از یکدیگر.....	۴۸
۱۰- خانواده؛ واحد بنیادین جامعه اسلامی.....	۵۰
۱۱- تلاش برای تحقق امت واحده.....	۵۱
۱۲- احترام به کلیه مذاهب.....	۵۲
۱۳- توجه به اقلیت های دینی.....	۵۲
۱۴- احترام به افراد غیر مسلمان.....	۵۲
حقوق و آزادی های عمومی.....	۵۳
۱- تساوی حقوق مردم.....	۵۳
۲- مصونیت جان، مال و حیثیت افراد.....	۵۶
۳- آزادی عقیده، مطبوعات و احزاب.....	۵۶
صفات و ویژگی های احزاب.....	۵۷

فصل چهارم: رهبری در قانون اساسی

۶۱.....	واژه شناسی ولایت
۶۲.....	انواع ولایت
۶۲.....	۱- ولایت الله
۶۳.....	۲- ولایت رسول
۶۳.....	۳- ولایت امام
۶۳.....	۴- ولایت فقیه
۶۴.....	مبانی مشروعیت و مقبولیت ولایت فقیه
۶۴.....	الف) مبانی مشروعیت مردمی با رعایت ضوابط الهی
۶۵.....	۱- ولایت انتصابی مطلقه فقیه
۶۵.....	۲- ولایت انتصابی مقید فقیه
۶۶.....	ب) نظریه های مبتنی بر مشروعیت مردمی با رعایت ضوابط الهی
۶۶.....	۱- حکومت مشروطه شرعی
۶۶.....	۲- نظارت و اشراف مرجع و خلافت مردم
۶۷.....	۳- نظارت انتخابی فقیه
۶۷.....	۴- حکومت انتخابی مبتنی بر قوانین اسلامی
۶۸.....	ولایت مطلقه و اختیارات رهبری
۶۸.....	دلایل مخالفین ولایت مطلقه فقیه
۶۹.....	دلایل موافقین ولایت مطلقه فقیه
۷۲.....	ولایت مطلقه فقیه و قانون اساسی
۷۳.....	قرائت های مختلف از ولایت مطلقه فقیه
۷۵.....	رابطه رهبری و مرجعیت
۷۶.....	تزامم فقها
۷۷.....	رهبری در قانون اساسی
۷۸.....	چگونگی گزینش و پایان رهبری
۷۹.....	وظایف و اختیارات رهبری

- الف) وظایف و اختیارات رهبری نسبت به کل نظام..... ۷۹
- ب) وظایف و اختیارات رهبری نسبت به قوه مجریه ۸۰
- ج) وظایف و اختیارات رهبری نسبت به قوه مقننه..... ۸۰
- د) وظایف و اختیارات رهبری نسبت به قوه قضائیه..... ۸۰
- هـ) وظایف و اختیارات رهبری در دیگر سازمانها ۸۱

فصل پنجم: قوه قضائیه

- وظایف قوه قضائیه..... ۸۴
- تشکیلات و نهادهای زیر نظر قوه قضائیه..... ۸۴
- ۱- ریاست قوه قضائیه..... ۸۴
- ۲- وزارت دادگستری..... ۸۵
- ۳- دیوان عالی دادگستری..... ۸۵
- ۴) دیوان عدالت اداری ۸۶
- ۵) سازمان بازرسی کل کشور..... ۸۶
- ۶) دادگاه ها..... ۸۷

فصل ششم: قوه مجریه

- وظایف و اختیارات رئیس جمهور..... ۹۰
- سیر تصویب اصل ۱۱۳ و مبانی آن ۹۲
- مسئولیت اجرای قانون اساسی در اصل ۱۱۳..... ۹۴
- سابقه اقدامات روسای جمهوری برای اجرای اصل ۱۱۳..... ۹۷

فصل هفتم: قوه مقننه

- وظایف مجلس شورای اسلامی و نمایندگان..... ۱۰۰
- الف) وظایف کلی مجلس شورای اسلامی..... ۱۰۰
- ب) وظایف نمایندگان مجلس شورای اسلامی ۱۰۱

۱۲۹.....	مبانی سیاست خارجی از دیدگاه حضرت امام (ره)
۱۳۴.....	سیاست خارجی در قانون اساسی

فصل نهم: بازنگری در قانون اساسی

۱۳۸.....	اشکالات عملی قانون اساسی سال ۱۳۵۸
۱۳۸.....	(۱) ناهماهنگی در قوه مجریه
۱۳۹.....	(۲) تمرکز در مدیریت قوه قضائیه
۱۳۹.....	(۳) بحث نظارت بر صدا و سیما
۱۴۰.....	(۴) تعداد نمایندگان مجلس
۱۴۰.....	(۵) مبحث رهبری
۱۴۰.....	(۶) تغییر نام مجلس
۱۴۰.....	(۷) راه بازنگری در قانون اساسی
۱۴۱.....	(۸) اختلاف بین مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان

فصل دهم: مجمع تشخیص مصلحت

۱۴۳.....	واژه شناسی مصلحت
۱۴۴.....	انواع مصلحت
۱۴۶.....	سیر تاریخی تشکیل مجمع تشخیص مصلحت نظام
۱۵۳.....	بازنگری در قانون اساسی و پیدایی مجمع تشخیص مصلحت نظام
۱۵۴.....	بررسی برخی شبهات پیرامون مجمع تشخیص مصلحت نظام
۱۶۱.....	وظایف مجمع تشخیص مصلحت نظام
۱۶۱.....	تقسیم بندی ادوار فعالیت مجمع تشخیص مصلحت نظام

فصل یازدهم: مجلس خبرگان

۱۶۵.....	فلسفه وجودی مجلس خبرگان
۱۶۷.....	ویژگی های نامزدهای مجلس خبرگان

۱۶۸.....	وظایف مجلس خبرگان
۱۶۹.....	کمیسیون های مجلس خبرگان
۱۶۹.....	هیئت رئیسه مجلس خبرگان
۱۷۰.....	بررسی برخی شبهات پیرامون مجلس خبرگان

فصل دوازدهم: بررسی تطبیقی قانون اساسی ایران با دیگر کشورهای

۱۷۸.....	آشنایی مختصر با قانون اساسی برخی کشورها
۱۷۸.....	الف) انگلستان
۱۷۹.....	ب) ایالات متحده آمریکا
۱۸۲.....	ج) فرانسه
۱۸۳.....	د) روسیه
۱۸۶.....	هـ) آلمان
	بررسی تطبیقی مواردی از قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران با دیگر
۱۸۸.....	کشورها
۱۸۸.....	الف) مرجع صیانت از قانون اساسی
۱۹۱.....	ب) نحوه و شرایط انتخاب مقامات عالی
۱۹۲.....	ج) عناوین وظایف و اختیارات مقامات عالی در زمینه اجرایی
۱۹۳.....	د) عناوین وظایف و اختیارات مقامات عالی در زمینه قضائی
۱۹۴.....	هـ) عناوین وظایف و اختیارات مقامات عالی در زمینه قانونگذاری
۱۹۵.....	و) عناوین وظایف و اختیارات مقامات عالی در دیگر موارد
۱۹۶.....	بررسی تطبیقی ریاست جمهوری در ایران و آمریکا
۱۹۷.....	ایالات متحده آمریکا؛ پیشینه
۱۹۸.....	جمهوری اسلامی ایران؛ پیشینه
۱۹۹.....	شرایط نامزدهای ریاست جمهوری
۲۰۰.....	چگونگی انتخابات
۲۰۱.....	مدت ریاست جمهوری

- زمان انتخابات و شروع به کار رئیس جمهور..... ۲۰۲
- وظایف و اختیارات رئیس جمهور و معاون ایشان ۲۰۳
- عزل رئیس جمهور..... ۲۰۵

پیوست ها

- ۱) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ۲۰۹
- ۲) قانون اساسی ایالات متحده آمریکا ۲۶۷
- منابع و مآخذ ۲۸۱

مقدمه

قانون اساسی هر کشوری برخاسته از ایده‌ها، اعتقادات، جهان بینی و آرمان‌های آن کشور تدوین می‌شود و عموماً پس از یک تحول عمیق در ساختارهای اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی که می‌تواند نام انقلاب به خود بگیرد، دست خوش تغییر می‌گردد تا متناسب با خواسته‌های مردمی تنظیم گردد و آینه تمام نمای جهت دهی‌ها و جهت گیری‌های آن نظام باشد.

قانون اساسی کشور جمهوری اسلامی ایران، که سندی ارزشمند و صحیفه‌ای گران قدر از آمال و آرمان‌های والای ملت ایران است، پس از وقوع انقلاب اسلامی ایران و در نامه‌ی تاریخی حضرت امام خمینی (ره) بنیان گزار عظیم الشان انقلاب اسلامی، به مهندس مهدی بازرگان در تشکیل کابینه موقت به برگزاری انتخابات مجلس مؤسسان جهت تنظیم قانون اساسی به آن اشاره گردیده بود، با تکیه بر ویژگی‌های اعتقادی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی مکتب اسلام تهیه گردیده و در طی همه پرسی صورت گرفته شکل قانونی به خود گرفت.

با توجه به تجارب اجرایی مسئولین نظام جمهوری اسلامی و ظهور نواقص در آن، بنا به فرمان امام خمینی (قدس سره) به وسیله شورای بازنگری در بعضی از اصول قانون اساسی

تغییراتی ایجاد گردید و برخی اصول نیز به آن افزوده گردید و مجدداً تغییرات صورت گرفته به همه پرسی گذاشته شد، تا از پشتوانه مردمی نیز برخوردار گردد.

ضرورت آشنایی عمیق همه‌ی مردم ایران از این قانون و عمل به آن و پاسداری از آن ایجاب می‌کند که آموزش این قانون مورد توجه همه‌ی نهادها، دستگاه‌ها، سازمان‌ها و به خصوص سازمان‌های علمی - آموزشی از جمله آموزش و پرورش، مراکز آموزش عالی، رسانه‌های جمعی و گروهی به ویژه صدا و سیما قرار گیرد، تا با نهادینه گردیدن آن در وجود همه افراد و عمل به آن با برنامه ریزی‌های کوتاه دامنه، میان دامنه و بلند دامنه، اهداف و آرمان‌های نظام جمهوری اسلامی جامه عمل به خود ببوشد.

این کتاب جهت استفاده علاقه‌مندان و به خصوص قشر دانشگاهیان تنظیم گردیده است و در دوازده فصل دسته بندی شده است: در فصل اول از مفاهیم قانون، قانون اساسی و تاریخچه شکل گیری قانون اساسی در ایران سخن به میان آمده است. فصل دوم به اصول و مبانی قانون اساسی از لحاظ فقهی، توجه به قرآن و سنت و مبانی نظری اختصاص دارد. اصول کلی قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و حقوق و آزادی‌های عمومی در فصل سوم به بحث گذاشته شده است. رهبری، انواع ولایت و چگونگی مشروعیت و مقبولیت آن، مفهوم ولایت مطلقه و دیدگاه‌های مخالفین و موافقین با ولایت فقیه و قرائت‌های مختلف از آن و هم چنین شرایط رهبری، وظایف حدود و اختیارات آن در فصل چهارم ذکر گردیده است. فصل پنجم قوه قضائیه، وظایف آن و تشکلات و نهادهای زیر نظر قوه قضائیه را موضوع بحث قرار داده است. در فصل ششم قوه مجریه، وظایف و اختیارات رئیس جمهور مطرح نظر نگارندگان بوده است. قوه مقننه، وظایف مجلس شورای اسلامی، شورای نگهبان و نهادهای خارج از قوه مقننه در فصل هفتم به رشته‌ی تحریر در آمده است. فصل هشتم کتاب، سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران را از نگاه قرآن، کلام حضرت امام خمینی (ره) و قانون اساسی به بحث گذاشته است. چگونگی بازنگری در قانون اساسی سال ۱۳۵۸ و اشکالات عملی آن موضوع بحث فصل نهم می‌باشد. در فصل دهم مجمع تشخیص مصلحت نظام و چرایی و چگونگی پیدایی آن، وظایف مجمع و

برخی شبهات پیرامون مجمع از نگاه نویسنده به کندوکاو گذاشته شده است. فصل یازدهم فلسفه وجودی مجلس خبرگان، وظایف و برخی شبهات پیرامونی آن را شامل می‌شود و در فصل دوازدهم جهت آشنایی مخاطبین با قانون اساسی دیگر کشورها، ضمن اشاره کوتاه به مقوله‌ی قانون اساسی در سایر کشورها، برخی مواد قانون اساسی ایران به بررسی تطبیقی با قوانین اساسی دیگر کشورها گذاشته شده و بحث ریاست جمهوری در ایران و ایالات متحده به عنوان بررسی تطبیقی نمونه ذکر گردیده و در پایان کتاب مفاد قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و ایالات متحده آمریکا در قسمت ضمیمه درج گردیده است.

در پایان، نویسندگان ضمن ابراز امتنان و سپاس از کسانی که زمینه‌ی تدوین چنین اثری را فراهم نمودند، امیدوار است آراء عدم آشنایی کامل اقشار جامعه به خصوص جوانان و دانشگاهیان با قانون اساسی جمهوری اسلامی با این اثر تا اندازه‌ای پر گردیده و صاحبان آراء و اندیشه با بیان نظرات و اندیشه‌های خود در غنی ساختن این اثر در چاپ‌های بعدی، نویسندگان را یاور و راهنما باشند.